

het eene topje naar het andere worstelt. Mooi uitzicht op den Gedé en Pangrango is er zelden; nu eens is het een *Podocarpus*, dan weer een *Litsea citrata* of *Acronychia laurifolia*, die het uitzicht belemmert, anders was dit prachtcomplex tezamen hier wel door een foto vertegenwoordigd geweest. Het aantal epiphytische Orchideeën is zeer groot. Een der algemeenste is hier afgebeeld, namelijk de teere *Dendrochilum cornutum* (fig. 7). We komen door heele prieeltjes of wildernissen van *Nepenthes gymnamphora*, bloeiend en in vrucht. Maar dan beginnen tegen het eind, waaraan geen eind scheen te komen, *Gleichenia laevigata* en *Dipteris conjugata* ons den weg te versperren; op een ongelegen moment, daar het reeds tegen het eind van den middag loopt. De noordelijke helft van den kam is er kilometers ver totaal mee overgroeid. Waarschijnlijk is het voorkomen van deze twee typeplanten op den steilen kam te wijten aan de geringe dikte der bouwkuin (wortelkoeken als bovengenoemd toonen dit aan) en de gemakkelijheid, waarmede deze soorten de door aardstoringen van den bouwkuin beroofde kale plekken bezetten, waar dit anderen planten niet gelukt. Zij kunnen op den onverweerden of minder verweerden ondergrond postvatten, waar de andere boschplanten een sterker verweerde en daardoor meer vruchtbare bouwkuin vereischen. Halsbrekende toeren worden verricht bij het afgaan van 5 à 6 m hooge, nagenoeg loodrechte wanden, waarbij vasthouden aan de meterlange stengels van *Gleichenia* het eenige redmiddel is. (De boven gehouden bespiegeling werd dan ook niet terplaatse gehouden, maar was het resultaat van een gesprek op het Herbarium met Dr BEUMÉE.)

Langzamerhand daalt de kam naar den kant van Rarahan, al blijven de genoemde oorzaken een overwegend bezwaar om snel vooruit te komen. En ware mijn laatste chassis niet leeg geweest bij het nemen van Geger Bintang, Gedé en Pangrango tezamen bij zonsondergang, dan had dit schitterende gezicht een waardig slot kunnen vormen aan deze herinneringen aan een eerste verblijf op Tjibodas.

Buitenzorg X, 1928.

Dr C. G. G. J. VAN STEENIS.

KORTE MEDEDEELINGEN

De zeelang op weg naar Ned. Indië? — Ik ontvang onderstaand schrijven van den eersten stuurman van het s.s. Bengkalis van de „Nederland”:

„Naar aanleiding van een observatie, verricht aan boord van het stoomschip „Bengkalis” op de reis van Calcutta naar Tandjong Priok, ben ik zoo vrij de volgende bijzonderheden onder Uw aandacht te brengen, welke naar ik hoop, van voldoende interesse zullen zijn.

Genoemd stoomschip bevond zich den 15den Augustus j.l. te 1u 25 namiddag in den Indischen Oceaan, bewesten Sumatra op 2° 25' N.B. en 95° 47' O.L. De wind was ZO, kracht 1 tot 2, zee flauw kabbelend, licht dooreenlopende ZOtZe en Ze deiningen.

Op dat tijdstip werd drie streken op S.B. boeg, naar schatting op 400 m afstand, iets drijvends waargenomen, hetgeen op een grooten boomstam geleek, waarvan eenige gedeelten boven het zeeoppervlak uitstaken. De indruk werd gevestigd, alsof rond het object een school visschen zwom, door de beweging in het water. Toen de peiling van het voorwerp vijf streken was, werd, met een binocle observeerend, bemerkt, dat het geen boomstam was, maar een levend wezen dat zich bewoog en waarvan een viertal deelen van het lichaam (waarschijnlijk van den rug) boven de zee uitkwamen (zie fig. bovenaan). Deze deelen leken niet op vinnen, ze glansden in het zonlicht, waren glad en flauw gewelfd, terwijl de kleur veel overeenkomst had met die van den rug van een zeehond.

Plotseling verhief zich uit het water een gedeelte dat een dikke ronde tak scheen, diameter ongeveer 70 cm, ± 2 m lang en dat een hoek van 30° met het zeeoppervlak maakte; het uiteinde was rond. (zie benedenfig.) Langzaam dook dit gedeelte in golfbeweging weder onder, terwijl de zee thans in

sterke beweging geraakte. Aan dit boven water uitstekende deel werd niets bijzonders bemerkt; oogvorming of iets dergelijks werd niet waargenomen, terwijl de kleur dezelfde was als van de andere genoemde deelen. De afstand bedroeg toen 250 m.

De Britsch-Indische kwartiermeester, die aan het roer stond, zag, zonder dat ik hem er attent op maakte, eveneens wat uit de zee opdook en riep mij toe: „Barra machli” (groote visch).

Oogenblikkelijk heb ik den gezagvoerder gewaarschuwd om eventueel getuige te zijn, als zich nog iets zou vertoonen. Tot onzen spijt kon slechts beweging ter plaatse waar dit wezen was, waargenomen worden”.

Wij mogen dit schrijven niet met een ongeloovigen glimlach terzijde leggen, daar nog steeds de mogelijkheid van het bestaan van een onbekend zeemonster niet zonder meer verworpen mag worden. Mocht dit monster nog eens ontmaskerd worden, dan zal het wellicht iets anders blijken te zijn dan een slang, wiens kronkels immers gewoonlijk niet in een vertikaal, maar in een horizontaal vlak liggen, ook bij de gewone, meestal slechts één meter lange zeeslangen, waar de staart dan ook zijdelings afgeplat is. Onze landgenoot Dr A.C. OUDEMANS, meer bekend als entomoloog, heeft in 1892 een heel boek gewijd aan de verschillende waarnemingen omtrent de zeeslang. Men heeft daarbij gedacht aan de armen van een reuzen-inktvisch of aan een zeer in de lengte gerekt zee-zoogdier zonder

vooralsnog tot een bepaalde oplossing te geraken. Wij lezen dan ook in FOWLER's „Science of the Sea”:

“But, whether the great sea-serpent be a gaint cuttle-fish or Zeuglodon mammal, or

whatever else it may be, to meet it on the high seas, with opportunity to observe, sketch and photograph it, is something for which the sea-faring traveller may reasonably keep a sharp look-out, that he may see this marvel of all marvels of the great waters, and may so help further to transmute this old tradition into the language of prosaic science.”

H. C. D.

Rood tegen zwart. Het artikel over den Christus-visch in de Juli-aflevering van den loopenden jaargang is indirect oorzaak geweest dat ik een aardig natuurfereeltje heb mogen gadeslaan.

Op een morgen had mijn vrouw een „Christus-visch” gekocht, afkomstig uit de kali Brantas, welk beest volgens de Inlanders ook wel luistert naar den naam t a g è h, (Ook de w a g a l heeft een gelijksoortig skelet met kruis aan het verhemelte). Hoewel meerdere menschen een afschuw hebben voor alles wat uit de rivier komt, deel ik hun afkeer niet en mijn kokki weet van die deelen, die niet in aanmerking komen om gebakken te worden, waartoe ook de kop behoort, een bijzonder smakelijke soort sajoer te maken, die mijns inziens alles wat ook sajoer of djangang heet, overtreft. Recept op aanvraag. Door de bereiding had het vleesch van het skelet losgelaten, maar om de fijnere, nog aan-klevende deeltjes te verwijderen, besloot ik de hulp in te roepen van de mieren, die dat werkje steeds tot mijn volle tevredenheid opknappen. In een manggaboorn vlak bij het huis krioelde het van een klein soort zwarte mieren, weinig slank gebouwd en met een spits achterlijf. Daar deze niet elken dag tagèhkop krijgen, was het een tractatie en in een minimum van tijd zag de geheele schedel zwart van de mieren. Toevallig passeerde er een groote roode rangrang. Aangelokt door den geur kwam ook hij eens kijken en even later kwam van den anderen kant van den boomstam een geheel rangrangleger opzetten met wijd opgesperde kaken. Kwamen ze bij een zwartje, dan deden de rooden een vinnigen beet naar de kleine mier, die toch de oudste rechten op den buit had, welke rechten echter al heel weinig geëerbiedigd werden. Doch de zwarten, ook niet mis, lichtten hun achterlijf schuin omhoog, waarbij een klein wit puntje te voorschijn kwam en bespotten hun vijand blijkbaar met de een of andere vloeistof. De rangrang vond die bespuiting allerminst aangenaam. Hij boog den kop en wreef beurtelings onder- en bovenkant aan den stam af. Lang duurde het echter niet, of hij voelde zich weer in staat aan den strijd deel te nemen. 't Was een formeele slag. Duim voor duim veroverden de nog steeds naar één zijde front makende rooden het terrein. De door elkaar krioelende zwarten, die niet veel anders deden dan spuiten, weken achteruit en werden van hun vischkop weggedreven, die onmiddellijk bezet werd door de roode troepen. Enkele van hen begonnen zich alvast te goed te doen aan de buit of droegen losgescheurde stukken weg. Andere daarentegen hielden vol met oorlog voeren en dreven de zwarten ook uit den omtrek van den kop weg. Hier en daar liep een roode krijger met een verslagen

vijand tusschen de kaken weg. Een heel enkele zwarte had zich aan een vijand zoodanig vastgebeten, dat deze zich niet van den dwergachtigen zwarte kon ontdoen. Het zwarte leger, dat smadelijk verslagen was, trok weg naar boven langs een tak.

Het heele tooneel werd met de grootste belangstelling door alle huisgenooten gevolgd. Zelfs de bedienden waren geïnteresseerd. Daar ik er met den neus op stond, was de geur van de mieren of waarschijnlijk van de weggespoten vloeistof (mierenzuur?) zeer duidelijk merkbaar. Ook verbeeld ik me, dat mijn oogen pijn deden. Dat kan echter ook veroorzaakt zijn door de strakke waarneming.

V.

BOEKAANKONDIGINGEN

C. A. BACKER, Handboek voor de Flora van Java. Afl. 2. — Uitgave van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel. Prijs f 3.50.

Wat de opzet van dit werk betreft kan verwezen worden naar jaargang XIV (1925) van „De Tropische Natuur” pg. 47 en 164, waar het verschijnen van de 3de, resp. de 1ste aflevering van dit „Handboek” werd aangekondigd. De nieuwe bevat alleen de *Gramineae*, zoodat de 3 afleveringen tezamen een belangrijk deel der *Monocotylen* omvatten.

Niet onmogelijk zal een aflevering, waarin slechts grassen worden behandeld, velen afschrikken. Hun zij dan dadelijk medegedeeld, dat reeds een geringe oefening en de hulp van een goede loupe hen spoedig over de eerste moeilijkheden zal heenhelpen, vooral bij gebruikmaking van een handleiding als deze, welke zeer uitvoerige beschrijvingen van alle op Java voorkomende soorten bevat. Wat het hanteeren van de loupe betreft, bij het determineeren van *Gramineae* is het een vereischte, dat de loupe op een of andere wijze aan een standaard bevestigd wordt, zoodat men beide handen vrij heeft voor het ontleden der aartjes met pincet en praepareernaald. Men denke niet, dat men kan volstaan met het bekijken van een grasaartje op de gewone wijze, want dan zal onmiddellijk blijken, dat van determineeren geen sprake kan zijn. Het mooiste zou wezen zoo men de beschikking had over een praepareermicroscop, doch even goed kan men zich behelpen met een 10 maal vergrootende loupe, vastgeklemd in een desnoods zelf vervaardigd statief.

Teneinde eenigszins op de hoogte te geraken van den bouw der grasbloem in het algemeen, raadplege men de aan de determineertabel voorafgaande familiebeschrijving aan de hand van nevenstaande afbeeldingen. Figuur 1A stelt zeer schematisch een, duidelijkheidshalve sterk in de lengte gerekt, veelbloemig grasaartje voor, dat bij B meer natuurgetrouw is weergegeven, hoewel eveneens gerekt en vergroot. De 2 onderste kafjes (*glumae*, kelkkafjes, Hüllspelzen) worden aangeduid als g_1 en g_2 en dragen nooit bloemen in hun oksel; het zijn looze *glumae* en zij zouden beschouwd kunnen worden als de schutblaadjes van het aartje. Daarentegen dragen de hogere *glumae*, g_3 , g_4 , enz. (buitenste kroonkafjes, Deckspelzen) in hun oksel elk een 1-bloemige as en zijn dus op te vatten als de schutblaadjes der bloem. Elke as draagt allereerst een kafje, dat *palea* (binnenste kroonkafje, Vorspelze) genoemd en als p_3 , p_4 , enz. aangeduid wordt. Daarna volgen enkele teere schubjes, de z. g. *lodliculae* (1) of *zwellichaampjes*, vervolgens 1-6 (meestal 2-3) meeldraden en ten slotte, tenzij de bloem 1-slachtig is, 1 vruchtbeginsel met meestal 2 stijlen. Tegenwoordig ziet men in de *palea* een rest van den buitensten, in de *lodliculae* een rest van den binnensten krans van bloembekleedselen (dus resp. van kelk en kroon)

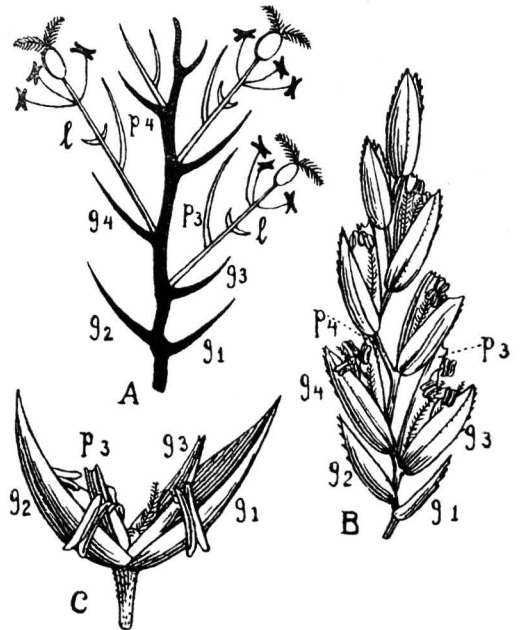

Fig. 1. A. Diagram van een veelbloemig aartje — B. Veelbloemig aartje van *Eragrostis* — C. Eénbloemig aartje van *Agrostis*.